

# Motion till riksdagen

1988/89:A289

av Kersti Johansson och Stina Gustavsson (båda c)  
Arbetsmiljön i lantbruksnäringen

---

Arbetsmiljöns betydelse för hälsa och ohälsa har uppmärksammats alltmer under senare år. Kunskaperna om arbetsrelaterade sjukdomar och arbetsmiljörisker har ökat. Genom överenskommelser och avtal mellan arbetsmarknadens parter, genom arbetsmiljölagen och utbyggnaden av företagshälsovården m.m. markeras betydelsen av insatser inom arbetsmiljön för att förebygga skador och ohälsa.

Centerpartiet har i en särskild motion redovisat sin syn på de övergripande problemen på arbetsmiljöområdet och också visat på hur många av dessa problem kan lösas. I denna motion tar vi upp några av jord- och skogsbrukets yrkesproblem som vi anser måste uppmärksammas ytterligare i arbetsmiljösammanhang.

## Jordbruket

Arbetsmiljöproblemen inom lantbruket är stora, större än inom de flesta andra näringar. Svåra olycksfall, arbetsbelastningsskador och exponering av damm och gaser förekommer i alltför stor utsträckning. Detta berör inte enbart lantbrukarna själva utan också andra som är sysselsatta inom näringen, exempelvis avbytare, anställda lantarbetare och djurskötare.

Trots mera av maskinell utrustning är lantbruksarbete tungt och belastande. Traktorkörning är t ex ett arbete som förorsakar stor del av belastningsskadorna. De ofta sneda och vridna kroppsställningar som fordras för att kunna övervaka redskapen, är ogynnsamma ur ergonomisk synpunkt. Mjölkningsarbete innebär – även om tekniken har förfinats – fortfarande stora belastningar på armar, skulderparti och knäleder. Ca 50 procent av läkardiagnoserna inom lantbrukarnas företagshälsovård, Lantbrukshälsan, berör rygg och leder. Bland patienter som opereras för höftledsförslitning förekommer lantbrukare tre gånger oftare än någon annan yrkeskategori. Detsamma gäller bland förtidspensionerade på grund av höftledsartros.

Hälsorisker betingade av exponering för kemiska medel är ett vanligt debattämne inom arbetslivet. Det gäller i hög grad också lantbruket. Det finns exempelvis studier som tyder på statistiskt samband mellan exponering för fenoxysyror och utveckling av vissa tumörformer.

Damm i olika former är vanligt förekommande i lantbruket. Det gäller dels organiskt damm, som innehåller jordpartiklar, mineraler m.m. och förekommer rikligt vid jordbearbetning, potatishantering etc. Dels gäller det organiskt damm som härrör från djur och från olika former av torra grödor

och spannmål. Det oorganiska dammet innehåller ibland höga kvartshalter och det organiska dammet utgör ofta en grogrund för mikroorganismer.

Vad gäller olycksfallsfrekvensen finns det undersökningar som visar att den ligger lika högt inom lantbruket som inom de mest drabbade grenarna av andra delar av näringslivet. Enligt tillgänglig statistik inträffar omkring 40 procent av olycksfallen i samband med husdjursarbete, knappt 10 procent vid traktorkörning, 20 procent i samband med skörd samt 15 procent vid byggnadsarbete. Av skogsbruksolycksfallen inträffar 45 procent i samband med motormanuell avverkning, 18 procent i skogsvård och 17 procent i terrängtransport.

Olycksfall i lantbruket medför betydande konsekvenser för den som drabbas. Ett olycksfall som drabbar egenföretagare, familjemedlemmar eller anställda i lantbruksföretaget får ofta betydande konsekvenser för produktionen. Insatser för att minska riskerna för olycksfall är därför av största vikt för de lantbruksverksamma i allmänhet och familjeföretagen i synnerhet. Svårare olycksfall som medför invaliditet eller dödsfall kan snabbt förändra familjens möjligheter att få sin bärgning. Stora ekonomiska förluster kan uppstå om avveckling av hela företaget eller delar därav blir nödvändigt.

Vi vill också peka på de psykosociala arbetsmiljöfaktorerna som egentligen uppmärksammats först under senare år. Lantbruket har länge ansetts vara förskonat från psykosocial belastning. Men med strukturförändringar och försämrad lönsamhet har situationen inom lantbruksnäringen påtagligt förändrats. Isolering och ensamarbete i kombination med ekonomiska bekymmer har lett till ökad stress och därmed förenade hälsorisker. Debatten om livsmedelskvalitet, djurhållning m m har också den starkt bidragit till ett försämrat psykologiskt klimat för den svenske bonden.

Av vad som ovan redovisats framgår att det är mycket angeläget att försöka komma tillrätta med de arbetsmiljöproblem som finns i lantbruket.

En hel del har under årens lopp gjorts från näringens sida för att stimulera till förebyggande åtgärder. Åtgärderna har dock varit otillräckliga. Den främsta orsaken till detta torde vara att de enskilda lantbrukarna inte haft råd med de stora investeringar i maskiner och byggnader som ofta behövs för att komma till rätta med de värsta arbetsmiljöproblemen.

Skall man få fram nödvändiga arbetsmiljöinvesteringar är det därför nödvändigt att satsa på ekonomiska stimulansåtgärder. Dessa bör kombineras med utökad information och rådgivning, så att nyinvesteringar i byggnader och inventarier blir arbetsmiljöanpassade.

Ett ekonomiskt stimulanspaket bör kunna innehålla både bidrag och förbättrade skattemässiga villkor.

Som det är idag får de allmänna investeringsfonderna tas i anspråk för utgifter till miljöförbättrande åtgärder. Då skall utgifterna avse byggnadsarbeten och markanläggningar, inventarier eller tekniskt och naturvetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete.

Enligt vår mening föreligger minst lika starka skäl för att införa motsvarande stimulanser för investeringar i arbetsmiljön. Inom lantbrukssektorn drivs många företag som enskild näringsverksamhet eller i handelsbolag där avsättningar för framtida investeringar gjorts till investeringsreserver. Numera är det heller inte ovanligt att driften på en jordbruksfastighet bedrivs i

aktiebolagsform. Ett frisläpp av avsatta medel för miljöinvesteringar bör därför omfatta både investeringsreserverna och de allmänna investeringsfonderna.

Mot. 1988/89  
A289

Då lönsamheten inom lantbruket kan variera starkt mellan olika år och många lantbruk haft så dålig lönsamhet att medel inte kunnat avsättas för framtida investeringar är det nödvändigt att också införa rätt till direkt avdrag för miljöinvesteringar.

## Ensamarbete

Ensamarbetet i lantbruket har ökat och förekommer idag i relativt stor utsträckning. Det gäller såväl på åker, i skogen som i djurstallar. Genom den omfattande rationalisering som under senare år varit rådande, tvingas många ensamföretagare utföra sitt arbete utan möjlighet till undsättning om olycksfall inträffar.

I skogen får anställda ej utan kontinuerlig kontakt arbeta ensamma, men lantbrukarna tvingas alltså ofta till detta.

Problemen med säkerheten vid ensamarbete finns även inom andra sektorer på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt med samarbete mellan olika intressenter. Ensamarbetet är riskfyllt och insatser måste göras för att reducera riskerna. I vissa fall kan detta ske genom förändringar av arbetsorganisationen. Där detta inte är möjligt, kan situationen förbättras genom att använda tekniska hjälpmedel, exempelvis nödradiosystem.

På marknaden finns olika sådana system, varav en del har provats i lantbruket. Enligt vår mening är det angeläget att en samlad bedömning/utvärdering görs dels av dagens fungerande system, dels av andra tänkbara systemlösningar i syfte att dessa blir användbara, såväl tekniskt som ekonomiskt.

## Skogsbruket

Arbetssskadorna inom skogsbruket utgör ett stort problem. Årligen rapporteras omkring 1 000 olycksfall. Övervägande antalet olycksfall inträffar vid huggning och då främst fällningsarbete. Det finns undersökningar som visar att det dels är den höga arbetstakten inom skogsbruket, dels att det finns brister i utbildning och arbetsteknik, som gör risken för arbetssskador och olycksfall stor.

Skogshögskolans institution för skogsteknik i Garpenberg har i samarbete med den skogligen företagshälsovården genomfört en stor undersökning när det gäller skogsanställdas arbetsförhållanden och som omfattar totalt 7 000 personer. Undersökningen visar att olycksfallen i skogsbruket minskar, men att i stället belastningsbesvären ökar. Många unga huggare får bli ryggskador redan efter några år i yrket. Det som gör rapporten än mer alarmerande är att även vältränade huggare drabbas av sådana skador.

Mot bakgrund av arbetssskadesituationen genomför Lantbrukshälsan tillsammans med Skogsstyrelsen och Skogsägarnas Riksförbund ett projekt under tre år kallat "Säkerhetsdagar i skogsbruket". Arbetsmiljöfonden har gett projektet sitt stöd och tilldelade medel för 1987 års verksamhet. Några

ytterligare medel för projektet har sedan dess ej anslagits.

Intresset har på de platser i landet där det genomförts varit påtagligt stort och erfarenheten är att sådana säkerhetsdagar är ett lämpligt sätt att föra ut kunskap. Det bör kunna tillämpas också inom andra branscher i syfte att sänka antalet arbetsskador.

Det ovan nämnda projektet är ännu ej slutfört, varför behovet av ytterligare medel kvarstår.

När vi från centerpartiet under föregående år tog upp denna fråga uttalade socialutskottet att "det ankommer på arbetsmiljöfondens styrelse att prioritera vilka utbildningsinsatser den vill genomföra".

Vi anser att det är angeläget att riksdagen uttalar att verksamheten skall fortsätta och att medel härtill skall anvisas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att jord- och skogsbruk är en av de mest utsatta näringarna vad gäller arbetsrelaterade sjukdomar och olycksfall.

## Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att investeringsreserverna och de allmänna investeringsfonderna får tas i anspråk för investeringar för att förbättra arbetsmiljön i lantbruket,<sup>1</sup>]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att rätt till direkt avdrag för miljöinvesteringar medges,<sup>1</sup>]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medel anslås ur arbetsmiljöfonden till "Säkerhetsdagar i skogsbruket",

2. att riksdagen hos regeringen begär att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att förbättra och utveckla arbetsmiljön vid ensamarbete.

Stockholm den 25 januari 1989

*Kersti Johansson (c)*

*Stina Gustavsson (c)*

Mot. 1988/89  
A289

<sup>1</sup> 1988/89:Sk462

